

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Schone handen!

Als nu Pilatus zag, dat hij niet vorderde, maar veelmeer dat er oproer werd, nam hij water en wies de handen voor de schare, zeggende: "Ik ben onschuldig aan het bloed van deze Rechtvaardige; gijlieden moogt toezien!"

Mattheüs 27:24

Wat hebben ze er toch een moeite mee gehad om de Heere Jezus aan het kruis te krijgen. Eerst al de geestelijke rechtbank van de Joden, het Sanhedrin. Verschillende valse getuigen waren bij elkaar gezocht om aan het doodvonnis, dat van tevoren natuurlijk al vast stond, toch enige rechtsgrond te geven. Maar het ging niet. Ook die valse getuigen waren in hun getuigenis niet eenparig. En pas in de mond van twee of drie getuigen zal alle woord bestaan. En als dan het proces helemaal vastloopt, velt Jezus Zijn eigen doodvonnis, door instemmend te antwoorden op de vraag van de hogepriester: "Ik bezweer U dat Gij ons zegt of Gij zijt de Christus, de Zoon van God!" Het Sanhedrin is eruit: "Deze heeft God gelasterd; wat hebben we nog getuigen van node?"

En nu dan voor de wereldlijke rechter Pilatus. Ook hier loopt het proces helemaal vast. Och, hoe zou het ook anders kunnen? Jezus kon immers zo vrijmoedig vragen: "wie overtuigt Mij van zonde?" Pilatus doorziet meteen, dat de Joden Hem uit nijd hadden overgeleverd. Maar Hem vrijlaten kan ook niet. Dat is Goddelijk onmogelijk! Immers voor God is Jezus de Schuldige, tot zonde gemaakt. De plaatsbekledende Borg voor Zijn uitverkoren bruidskerk. Maar Pilatus zit ermee. En hij probeert deze Gevangene vrij te laten. Hij weet, dat Hij onschuldig is. En hij zegt het ook: "ik vind geen

schuld in deze Mens!" Wanneer hij hoort, dat Jezus uit Gallilea komt, stuurt hij Hem naar Herodes. Maar die bespot Hem alleen maar en weet er verder ook geen weg mee. Weer terug naar Pilatus. Deze laat het volk kiezen tussen de vrijlating van Jezus of de misdadiger Bar-abbas. Maar het volk roept in blinde haat: "laat Bar-abbas los, en laat Jezus gekruisigd worden!" De vrouw van Pilatus laat haar man nog waarschuwen: "heb toch niet te doen met deze Rechtvaardige, want ik heb heden in de droom veel geleden om Zijnentwil." Maar Pilatus durft deze Rechtvaardige niet vrijlaten. De woede van het volk, opgehitst door hun leiders, is te groot. Hij laat Jezus geselen en stelt de bebloede Koning aan het volk voor, om hun medelijden op te wekken. Maar als ook dat niet lukt, en er dreigt oproer, en zijn eigen positie als stadhouder loopt gevaar, dan geeft hij tenslotte de Onschuldige over aan de woede van het volk.

Pilatus legt alle gevolgen van deze gerechtelijke moord op de Joden. Zelf neemt hij water en wast zijn handen voor de schare, terwijl hij zegt: "ik ben onschuldig aan het bloed van deze Rechtvaardige; gijlieden moogt toezien."

Pilatus wast zijn handen in onschuld. Hij volgt daarbij een echt-Joods gebruik. U kunt het lezen in Deuteronomium 21. Wanneer iemand vermoord werd gevonden en de dader niet te ontdekken viel, dan moesten de oudsten van de dichtstbijgelegen stad een jonge koe slachten. Daarna moesten zij hun handen wassen boven dat dode dier om daarmee te betuigen dat zij en hun stad onschuldig waren aan het gepleegde misdrijf.

Pilatus wast zijn handen in onschuld.

Maar het zal hem niet gelukken om zijn handen schoon te wassen. Het bloed van deze Onschuldige wil er niet af. De Romein Pilatus, die het recht zo goed kent, verkracht het recht willens en wetens, en het zal hem tot in eeuwigheid worden aangerekend. Maar één ding is door hem boven alle twijfel vastgesteld: de onschuld van Jezus! Het hoogste gezag heeft dit openlijk verklaard: geen schuld in deze Mens!

En in dit licht krijgt antwoord 38 van de Heidelberger Catechismus zijn volle, rijke klank: Hij heeft onder de rechter Pontius Pilatus geleden, opdat Hij, onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld zijnde, ons daarmee van het strenge oordeel Gods, dat over ons gaan zou, bevrijdde. Pilatus probeert zijn handen schoon te wassen in onschuld. Het lukt hem niet.

Het zal ook ons niet lukken om onze handen in onschuld te wassen. Wij hebben reeds in het paradijs Gods vloek over ons gehaald. Tegen al Gods geboden zwaar overtreden; geen ervan gehouden; nog steeds tot alle boosheid geneigd! Gods strenge oordeel verdiend!

Vuile handen, een verdorven hart, een zondig bestaan. Werd het al onze nood, onze schuld? Zolang we er nog goed mee kunnen leven, wacht ons alleen het strenge oordeel Gods. En dat oordeel zal alleen maar vreselijk wezen.

Maar er is een weg ter ontkoming. Voor schuldigen. Voor onreinen. Voor vuile zondaren, die niet meer proberen hun handen in onschuld te wassen, omdat ze weten dat het nooit zal gelukken. Voor melaatsen, maar die met David leerden smeken: Ontzondig mij met hysop, en mijn ziel, nu gans melaats, zal rein zijn en genezen. Was mij geheel; zo zal ik witter wezen, dan sneeuw, die vers op 't aardrijk neder viel.

Was mij geheel! Niet alleen mijn handen. Was mij geheel! Is het onze bede, is het ons diepste verlangen geworden?

Er is een weg. Gode zij eeuwig dank! Daar is die Onschuldige Jezus, maar door God schuldig verklaard. Om de overtreding Zijns volks is de plaag op Hem geweest. Maar hoor Hem dan nu spreken: "Ik voor u, daar Gij anders de eeuwige dood had moeten sterven! Zijn bloed reinigt van alle zonden. In Hem, in Zijn volbracht Borgwerk is de Vader bevredigd. Andere Toevlucht ken ik geen! Een andere Toevlucht is er niet. Een andere Toevlucht wens ik niet! Gezegende Heere Jezus!"

ds. M. Vlietstra.

Van de administratie

Hartelijk dank voor de opgaven van 15 nieuwe abonnees. Ze kwamen dit keer van verschillende kerkeraden en uit verschillende plaatsen, ook 2 uit het hoge noorden, nl. uit Dokkum.

Aan giften ontvingen we f 4.105,-, waarvan f 20,- voor de school in Dundas en f 2.000,- van de kerkeraad van Pernis. Ook hiervoor onze hartelijke dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720-74202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Van de redactie

1. Ontmoetingsdag te Sliedrecht. Ter aanvulling van het bericht dat hierna afzonderlijk wordt opgenomen willen we er even op wijzen, dat er naar we mogen aannemen weer een boekentafel met vele goede boeken zal zijn. Daar zorgt de kerkeraad van Sliedrecht-centrum voor. Een deel van de opbrengst komt ten bate van de zending van onze kerken. We nemen aan dat Peter van Leeuwen uit Urk er weer zal zijn met cassette-bandjes. Ook daar vragen we aandacht voor. In de derde plaats willen we belangstelling vragen voor goederen uit Roemenië die ten verkoop worden aangeboden. Vanuit Sliedrecht is er meer dan eens een tocht met bijbels en goederen naar Roemenië geweest. Op een van die tochten heeft het team goederen uit Roemenië meegenomen. De opbrengst daarvan komt ten bate van de hulpverlening aan de Roemenen.

2. School voor Dundas en Hamilton.

In het vorige nummer maakte ik al melding van een belangrijke gift voor de school die was toegezegd. Inmiddels is deze op de bankrekening van de

school overgemaakt. Het gaat om een bedrag van f 10.000,- uit het bezit van de opgeheven gemeente te Pernis.

We zijn de broeders daar zeer dankbaar voor hun beslissing om bij de verdeling van het geld dat beschikbaar was ook aan de school te Dundas te gedenken. In aansluiting hierbij denk ik ook aan de cassette-bandjes die in mijn bezit zijn en die indertijd gemaakt zijn ten bate van de school te Dundas en die te Jordan Station (van de Ger. Gem.). De prijs is f 20,-.

De laatste tijd is er nogal eens vraag naar. Als overbetalingen kreeg ik een bedrag van f 100,- en een bedrag van f 5,-. De beoordeling van de bandjes is zeer gunstig. Twee koren van Gereformeerde Gemeenten in Canada zingen er op.

3. Ontmoetingsdag te Kampen. We herinneren weer even aan deze ontmoetingsdag, die D.V. zal worden gehouden op zaterdag 19 september a.s. We hopen later nadere gegevens te kunnen verstrekken. Men notere alvast genoemde datum!

B.

Ontmoetingsdag te Sliedrecht-centrum

Zoals bekend zal deze D.V. worden gehouden op zaterdag 25 april a.s. in het kerkgebouw van de Chr. Geref. Kerk te Sliedrecht-centrum, Kerkbuurt 74.

Het programma luidt als volgt:

Morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur; einde ongeveer 12.00 uur:

opening: ds. P. den Butter van Driebergen

spreker: ds. D. Slagboom van Doornspijk

Pauze

Middagsamenkomst, aanvang 14.00 uur; einde ongeveer 16.00 uur:

opening: ds. B. de Romph van Noordeloos

spreker: ds. L.W. van der Meij van Alphen aan den Rijn

sluiting: ds. M.C. Tanis van Sliedrecht-centrum

B.

Nederlandse Geloofsbelijdenis

34.

De troost van de rechtvaardigmaking

We gaan naar het laatste gedeelte van artikel 23: "Die is genoegzaam om al onze ongerechtigheden te bedekken, en ons vrijmoedigheid te geven, de consciëntie vrijmakende van vrees, verbaasdheid en verschrikking, om tot God te gaan, zonder te doen, gelijk onze eerste vader Adam, dewelke al bevende zich met vijgebladeren bedekken wilde. En voorwaar, indien wij voor God verschijnen moesten, steunende

op onszelf of enige andere schepselen, hoe weinig of het ook ware, wij moesten (helaas) verslonden worden.

En daarom moet een iegelijk zeggen met David: "Heere, ga niet in het gericht met Uw knecht, want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn". Psalm 143:2."

Het zal voor niemand onduidelijk zijn, dat het in dit slot om de troost van de rechtvaardigmaking gaat. De woorden spreken voor zichzelf: vrijmoedigheid om tot God te gaan, het vrijmaken van

het geweten van vrees, verbaasdheid en verschrikking. Zulke uitdrukkingen openbaren de rust en de vrede, die voor het ware geloof aan de rechtvaardigmaking verbonden zijn. Het is dan ook zeker geen theoretische verhandeling over de troost, hoe het kán zijn. Heel direct belijdt het levend geloof, hoe het is. Hier is het geestelijk kennen van de vrijspraak voor Gods gericht. Het is goed om aan dit aspect aandacht te geven. Het betreft een wezenlijke zaak in het belijden van de rechtvaardigmaking. Het is maar geen "aanhangel", zoals het zo vaak beschouwd wordt.

We kunnen bij de rechtvaardigmaking onderscheid maken tussen wat God doet én wat de Zijnen beleven. In die lijn wordt er in de geloofsleer gesproken van "dadelijke en lijdelijke rechtvaardigmaking" of van "rechtvaardigmaking in de vierschaar Gods en rechtvaardigmaking in de vierschaar van de consciëntie - het geweten".

Het gaat er maar om dat zulke onderscheidingen geen dode termen worden en vooral naar hun diepst bedoelen worden verstaan. Zij zijn toch ook zeker dáárop gericht, dat de noodzaak om in de troost van de rechtvaardigmaking te delen op het hart wordt gebonden!

Moeten we niet zeggen, dat de klanken van het eind van dit artikel weinig worden gekend? De één is gauw klaar voor eigen leven met de belijdenis gerechtvaardigd te zijn zonder de diepe ondertonen van dit gedeelte te verstaan. De ander redeneert over het kleine getal van de gerechtvaardigen zonder dat het nood geworden is om het voor eigen leven te zoeken.

Het is daarom goed naar deze belijdenis te luisteren en nog beter die in eigen leven te kennen!

De ongerechtigheid bedekt

Het eerste bij de uitwerking van de troost van de rechtvaardigmaking is de genoegzaamheid van Christus' verdienste om de ongerechtigheden van de Zijnen te bedekken.

Hier wordt gewaagd van "al onze ongerechtigheden"! Die zijn werkelijkheid tegenover God! De Heilige Geest heeft daaraan ontdekt. Het geweten werd geopend. De schuld werd levensgroot. De aanklacht benauwde; tegen al Gods geboden zwaar en menigmaal overtreden te hebben. Al onze ongerechtigheden! Ze zijn tegen ál de geboden. Ze komen openbaar in héél het leven, van het begin tot het einde toe. Zij roepen om

het oordeel. Er is geen uitzicht, geen troost. In zelfveroordeling leert Gods Geest daaronder te buigen. Naar recht is de dood verdiend.

Hier kan alleen bedekking van al die ongerechtigheden uitzicht, troost schenken. Rijk wordt ervan getuigd. Het gaat hier om de lijn naar Christus. Daar heeft dit artikel in het voorgaande van gesproken, van de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus. Hij is het, Zijn verdienste, Zijn gerechtigheid! Zijn lijden en sterven heeft het gedaan. Het is genoegzaam om al onze ongerechtigheden te bedekken. Zo is ten volle aan de eis van Gods gerechtigheid voldaan.

't Gaat hier om het delen daarin door het levend geloof. Langs de weg van schuldertekening opent de Heilige Geest het oog voor die Christus in Zijn kruisverdienste. In Zijn genoegzaam werk gaat het licht op over de bedekking van de schuld van arme zondaren. Zo mogen de Zijnen het weten dat God in gunst op hen terneerziet vanwege de enige gerechtigheid in Christus. Al de ongerechtigheden bedekt voor het oog des Heeren.

Wat een nameloos wonder: nu voor God te kunnen bestaan door de bedekking van de ongerechtigheden. Het wordt gekend in verschillende mate, naar de mate des geloofs. De Heilige Geest brengt daartoe door middel van de prediking van het Evangelie. In dat Evangelie wordt de genoegzame gerechtigheid van Christus uitgestald. De Heilige Geest werkt het geloof om die gerechtigheid te ontvangen. Voor de één is er meer helderheid dan voor de ander. Er zijn kleinen en groten. Laat het minste niet veracht worden. Ook het zwakgeloof is geloof. Het is een drang in het hart van die God vrezen om door de bearbeiding van Woord en Geest tot meer helderheid te komen.

Vrijmakende van vrees...

Er is méér in deze troost dan het bedekken van de ongerechtigheden. Daaraan is verbonden de vrijmoedigheid om tot God te naderen. De ongerechtigheden staan in de weg. Zij vervullen het geweten van de ontdekte zondaar met grote vrees en benauwdheid. Zij schamen zich diep voor hun zonden. Zij kunnen en durven niet tot God naderen, Die de Heilige is.

Nu is er opening van de weg tot God door de verdienste van Christus, die genoegzaam is! Vrijheid om tot God te gaan is er door het kruisoffer, dat geheel voldaan heeft!

De bedekkende gerechtigheid van

Christus reinigt van de zonde en maakt het geweten vrij.

Daar wijkt de vrees, door de kracht van het bloed. Daar kan geen verbaasdheid zijn. Ziet, als er een vreemde in het huis van een rijke komt, dan is er verbaasdheid. Hij voelt zich er niet thuis. Maar een eigen kind, een huisgenoot, kent die verbaasdheid niet. Dat is vrucht van de vrijsprekende genade. Daar is ook geen verschrikking. De schuld is voldaan!

Daar is de kinderlijke vrijmoedigheid om tot God te gaan. Om al de noden voor Hem neer te leggen. Om het van Zijn Vaderlijke ontferming te verwachten. Dat alles vanwege Hem, Die die toegang ontsloten heeft door Zijn gehoorzaamheid.

Het is een rijke zaak, die hier door het levend geloof beleden wordt. Door de regels heen lees je van de strijd in vrees en verschrikking, die gekend wordt door die God vrezen.

De Heilige Geest maakt het door de strijd heen waar in de beleving. Het is verbonden aan de bedekking der ongerechtigheid, de vergeving der zonden.

Dat betekent niet dat het alles in één dag geleerd wordt. De Heere geeft daar helderheid in op Zijn wijze en tijd, naar Zijn Welbehagen. Groot en onvergetelijk is het voor de Zijnen, als dit waar wordt in de bevinding des geloofs.

Vrijmoedigheid is iets anders dan vrijpostigheid. Die is vreemd van de strijd en van de oefeningen des geloofs. Die acht het vanzelfsprekend, terwijl hier juist het wonder van Gods vrijsprekende genade vanwege het offer van Christus centraal staat!

...Zonder te doen gelijk Adam

Het dient tot onderstreping van de troost van de rechtvaardigmaking, dat herinnerd wordt aan Adam.

Adam was door eigen schuld de gemeenschap met God kwijtgeraakt. De breuk was geslagen. Hij kon niet meer voor God bestaan en tot Hem naderen. Hij vluchtte weg en zocht bedekking achter de vijgebladeren.

Zo moet het óns gaan. Hij is onze eerste vader. Wij hebben allen in hem gezondigd. Tegenover God kunnen wij niet bestaan. Tevergeefs zoeken we bedekking als God verschijnt. Maar nu in Christus is er voor de Zijnen niet dat wegluchten voor God. Onder de vleugels van Zijn bloedverdienste mogen zij juist naderen tot God. In Hem is de gemeenschap van het eerste paradijs weer hersteld.

Geen zelfvertrouwen

Artikel 23 eindigt met het afsnijden van alle zelfvertrouwen. Niets is er in de mens zelf of in een ander, waarop gesteund kan worden voor Gods rechterstoel. Niemand kan in zichzelf rechtvaardig zijn voor Gods aangezicht. We moeten weer letten op de wijze, waarop dit hier beleden wordt. Het zijn geen dorre constatering. De betrokkenheid klinkt er in door. Troosteloos is het als er maar op iets of iemand gesteund zou worden: "wij moesten (helaas) verslonden worden". En dat niemand voor God kan bestaan in zichzelf klinkt door in het persoonlijke gebed van David, die dit voor eigen leven zo diep beleefd heeft.

We kunnen ons afvragen: waarom dit slot in deze beide laatste zinnen, zo schijnbaar somber?

Mogelijk denkt iemand zelfs: de belijdenis van de rechtvaardigmaking had beter in de vorige zin kunnen eindigen, waarin zo rijk getuigd wordt van wat er verborgen ligt in de vrijspraak voor Gods gericht.

Maar die, wat hier staat, voor eigen leven verstaat, zal met dit einde van harte instemmen en er juist een bevestiging in zien, dat het gaat om de vrijspraak alléén uit vrije genade en alléén om de gerechtigheid van Christus.

Die vrijspraak staat lijnrecht tegenover zelfrechtvaardiging! Alle vertrouwen op iets van zichzelf of van een ander moet hier wijken. Wie kan met enig werk voor God bestaan?

Alle gerechtigheid, die wij erdoor menen te hebben, valt weg als we voor God moeten verschijnen. Al onze werken zijn onvolkomen en met zonde bezoedeld. Dit einde is een prediking aan ons állen om niet te menen, dat we buiten de gerechtigheid van Christus voor God kunnen bestaan. Zo tekenend staat er: "daarom moet een iegelijk met David zeggen...". Om toch af te zien van alle vermeende gerechtigheid en te vluchten tot Hem in wie gerechtigheid is tegen de dood.

Dit is ook een slot, dat zo diep verootmoedigend is voor al Gods kinderen. Zij kunnen niet bouwen op de genieting van de troost van de rechtvaardigmaking. Zou dát zo zijn, dan zou de gerechtvaardigde mens in het middelpunt komen. Telkens opnieuw is de beleving van die troost weer nodig. In zichzelf bederven zij het iedere keer weer. Om telkens opnieuw in schulderkentenis in de gerechtigheid van Christus vergeving te vinden. Zo blijft alleen de roem over in Zijn verdienste.

D. Slagboom.

Oudvaders ten onrechte van Chiliasme beticht

1. Oudvaders waren geen chiliasten

Hopelijk is duidelijk geworden dat we bepaalde oudvaders niet zomaar van chiliasme of gematigd chiliasme mogen beschuldigen. Helaas is dit wel gebeurd in het verleden. Ook in hedendaagse publicaties komen wij deze gedachte tegen. We hebben gezien dat de oudvaders juist het chiliasme hebben bestreden in hun dagen. Voor dat iemand een oudvader van chiliasme gaat betichten, dient eerlijk nagegaan te worden vanuit de geschriften van die oudvader of hij in zijn tijd een bestrijder was van het chiliasme of dat hij juist aan de zijde van de chiliasten stond. Wie dat niet eerlijk nagaat, wie volstaat met alleen te lezen wat anderen over een bepaalde oudvader gezegd of geschreven hebben, zal er toe kunnen komen oudvaders van chiliasme of gematigd chiliasme te betichten. Wie eerlijk onderzoekt hoe er in de 17e eeuw over het chiliasme werd gesproken zal tot de slotsom komen dat de oudvaders niet van chiliasme beticht kunnen worden. Veeleer het tegenovergestelde is het geval: zij bestreden in hun dagen het chiliasme.

2. Geen anti-chiliasten en gematigde chiliasten

Een veel gehoorde stelling is dat er verschil is geweest onder de mannen van de Nadere Reformatie tussen anti-chiliasten en gematigde chiliasten. Meeuse merkt op pag. 94 op dat die tegenstelling niet blijkt te bestaan. Waarom bestaat deze tegenstelling niet? Omdat bij beide aldus in de hedendaagse literatuur aangeduide groeperingen wij dezelfde opvattingen vinden over de bloeitijd van de kerk en over een verwachte bekering van het Joodse volk. Dit betekent uiteraard niet dat alle mannen van de Nadere Reformatie tot in detail hetzelfde geleerd en geschreven hebben aangaande deze zaken. Maar het houdt wel in dat de verschillen tussen hen niet principieel, hooguit gradueel genoemd kunnen worden.

De Nadere Reformatie is een orthodoxe richting binnen de kerk geweest die zich hield aan de belijdenisgeschriften der kerk en in grote lijnen overeenstemde met datgene wat we in de kanttekeningen op de Statenvertaling vinden vermeld. De chiliasten stonden

juist buiten de kerk en kwamen in strijd met het belijden der kerk en met de kanttekeningen op de Statenvertaling. Er is bij de Nadere Reformatie inderdaad hoop voor de toekomst. Naarmate de nadere reformatoren meer van hun idealen verwerkelijkt zagen, steeg hun hoop. De toekomstverwachting van de Nadere Reformatie moet gezien worden in het licht van haar streven naar reformatie van leer en leven in de kerk.

3. De toekomstverwachting van de Nadere Reformatie

De vraag kan gesteld worden waarmee de toekomstverwachting van de Nadere Reformatie de meeste overeenstemming vertoont. Gelijkt zij veel op de toekomstverwachting van de chiliasten of gelijkt zij juist veel op de toekomstverwachting van de gereformeerde kerk uit haar dagen? Het antwoord moet dan luiden: De toekomstverwachting van de Nadere Reformatie vertoont wel accentverschillen met de toekomstverwachting van de gereformeerde kerk uit haar dagen, maar verschilt er niet wezenlijk van. De toekomstverwachting van de Nadere Reformatie verschilt wel wezenlijk van die van de chiliasten.

Hoe ging men in de Nadere Reformatie om met zogenaamde Apocalyptische Schriftgedeelten? Hoe werden deze gedeelten verklaard? Bij het nagaan van de verklaring van deze Schriftgedeelten kunnen wij geen wezenlijke verschillen ontdekken tussen de kanttekeningen op de Statenvertaling en de Nadere Reformatie. De kanttekenaren en de nadere reformatoren maken van dezelfde methode gebruik, de zogenaamde "kerk- en wereldhistorische methode". Het chiliasme maakt gebruik van de zogenaamde "realistische methode". Mede daardoor verwachten de chiliasten een andersoortige toekomst voor Israël dan voor de kerk. Hoewel we bij de Nadere Reformatie de gedachte aan een toekomstige bekering van Israël aantreffen, stellen zij geen andersoortige toekomst voor Israël, maar leren zij dat de bekeerde Joden in de kerk zullen worden opgenomen. Een toekomstverwachting die voor de kerk een bloeitijd verwachtte en ook de bekering

van het Joodse volk bevatte, werd in de tijd van de 17e eeuw niet met de naam chiliasme betiteld. We moeten deze elementen dan ook voortaan buiten de wezenlijke kenmerken van het chiliasme in de 17e eeuw houden.

Er is bij de toekomstverwachting van de Nadere Reformatie een duidelijke beïnvloeding van de zijde van de puriteinen.

4. Wezenlijke kenmerken van het chiliasme

Wat ziet Meeuse nu als de meest wezenlijke kenmerken van het chiliasme? Ter beantwoording van deze vraag geven we een citaat van pag. 94: "Als de meest wezenlijke kenmerken voor het chiliasme moeten genoemd worden:

- het op grond van een letterlijke verklaring van Openbaring 20 verwachten van een geheel toekomstig vreedrijk, als een ander soortige tijd dan de huidige;
- de overtuiging dat men nu in een slotperiode leeft, die door een plotselinge omwenteling zal overgaan in het "duizendjarig rijk";
- een sterke voorkeur voor een letterlijke verklaring van Schriftplaatsen die betrekking hebben op de toekomst, met een realistische verklaring van apocalyptische gedeelten;
- het Joodse volk beschouwen in een geheel eigen verbondsrelatie met God, wezenlijk onderscheiden van het genadeverbond voor de Kerk;
- de overheersende plaats, die deze toekomstverwachting in leer en leven inneemt.

Veel andere te noemen kenmerken zijn aan sterke wisselingen onderhevig door de eigenmachtige wijze waarop men gewoon is te exegetiseren."

5. Lessen voor het heden

In een naschrift dat wij aantreffen op de pag. 95 en 96 treffen we ook waardevolle dingen aan. Meeuse geeft hier lessen door uit zijn gedane onderzoek die van betekenis zijn voor het heden. Enkele elementen willen we eruit lichten.

Meeuse stelt dat een positieve toekomstverwachting een wezenlijk onderdeel is van de christelijke geloofsleer. Waar het geloof door de liefde werkt ziet het uit naar de wederkomst van Christus en is daarmee bezig. Het kwijnen van het verlangen naar de jongste dag betekent een ongezonde toestand van het ware zaligmakende geloof.

De Schrift mag niet zo verklaard

worden dat zij alleen betekenis heeft voor het verleden of voor het geestelijke leven. Zij heeft ook betekenis voor het heden. In het heden dient vanuit de Schrift leiding gegeven te worden aan de meningsvorming over hedendaagse gebeurtenissen in de wereld.

Volgens Gods woord zijn rampen en verdrukking voor Gods kerk op aarde tekenen van het naderende wereld-einde.

Wie vanuit Openb. 20 alles wil verklaren aangaande de toekomst, neemt een verkeerd vertrekpunt. Dan wordt immers een willekeurige verklaring van een moeilijk Schriftgeleerde dat handelt over de duizend jaren gemaakt tot beginsel voor de ordening en verklaring van alle on vervulde beloften voor de toekomst voor de kerk. We moeten niet een moeilijk te verstaan Schriftgedeelte tot uitgangspunt nemen, maar duidelijk te verstane gedeelten dienen uitgangspunt te zijn, zoals bijvoorbeeld de voorzeggingen van de Zaligmaker aangaande de tekenen van het naderende wereldeinde. We treffen die aan in Matth. 14, Marcus 13 en Lucas 21. Vanuit deze meer dui-

delijke Schriftgedeelten dient dan nagegaan te worden wat moeilijkere gedeelten ons te zeggen hebben.

We nemen tenslotte de twee laatste lessen die Meeuse wil doorgeven over:

"Het reformatorisch beginsel van vrijheid van exegese binnen het raam van de onfeilbaarheid van de Heilige Schrift laat ruimte voor een toekomstverwachting die uitziet naar de bekering van het Joodse volk en een bloeitijd voor Gods Kerk, zonder dat zij die deze verwachting koesteren zonder meer als "chiliasmen" bestempeld mogen worden, of zij op hun beurt degenen die deze gedachte verwerpen, mogen verketteren."

"Wie een toekomstverwachting voor de Kerk als geheel stelt boven een gegronde hoop op persoonlijk heil, mist het evenwicht dat de mannen van de Nadere Reformatie in het geheel van hun geloofsleer toonden en vergeet het Woord van Christus: "Zijt ook gij bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen" (Matth. 24:44)."

Ds. A. van Heteren.

Willem Bilderdijk

I.

We willen in enkele artikelen aandacht schenken aan een belangrijk boek over Bilderdijk dat kortgeleden verschenen is. Wellicht zullen daardoor lezers van ons blad er toe gebracht worden om nader kennis van dit boek te gaan nemen. De schrijver is W. van der Zwaag die al meer belangrijke boeken op zijn naam heeft. We kunnen hem wel een geestverwant van Bilderdijk noemen. Dat is van groot belang om een figuur als Bilderdijk op een rechte wijze te beoordelen.

We willen het boek op de voet volgen. Het telt 12 hoofdstukken.

1. Het tijdperk van de revolutie

Dit hoofdstuk bevat een woord van rekenschap in historisch licht. De 18e eeuw wordt meestal aangeduid als de eeuw van verval, maar dat is slechts betrekkelijk waar. Er was wel veel aan de hand. De schrijver laat ons daar een en ander van zien.

In 1891 verscheen er al een tweedelig standaardwerk van dr. R.A. Kollewijn: *Bilderdijk - leven en werken*, een onwaardeerbare bron van uitvoerige informatie, welke echter, wat het later aangebrachte feitenmateriaal aangaat,

wel enige aanvulling en correctie behoeft. Er is meer omtrent Bilderdijk geschreven, maar de behoefte bleef bestaan aan een werk. Van der Zwaag heeft zich gedrongen gevoeld om zo'n werk tot stand te brengen. Het moet hem jaren van onderzoek en studie hebben gekost, maar het resultaat is er naar. Van der Zwaag heeft zijn werk een ondertitel meegegeven: *Vader van het Réveil*. Voor het ontstaan van deze geestesbeweging is Bilderdijk van grote betekenis geweest. Daarom is dit boek van belang, ook voor ons.

2. Bilderdijk tijdens de republiek

Bilderdijk is op 7 september 1756 te Amsterdam geboren. Hij kwam van moederszijde uit de gegoede burgerstand. Hij beweerde zelf later dat hij afstamde van de graven van Teisterbant, maar dit is niet volkomen zeker. Zijn vader was van eenvoudige afkomst, maar studeerde en promoveerde tot doctor in de medicijnen. Hij was godsdienstig ruimdenkend en vurig Oranjegezind. Later kwamen er moeilijkheden. Daardoor verliet zijn bloeiende praktijk als arts te Amsterdam. Hij werd toen aangesteld tot

inspecteur van 's lands directe belastingen.

Reeds als kind toonde de kleine Willem een opmerkelijke ontwikkeling van zijn verstand. Hij was een wonderkind. Hij had al jong voorliefde voor de dichtwerken van vader Cats. De grootmoeder van moederszijde schijnt invloed te hebben gehad op zijn godsdienstige opvoeding.

Bij het spelen kreeg hij een trap op zijn linkervoet, ten gevolge waarvan het beenvlies van de grote teen werd beschadigd. Weldra volgde een ontsteking die de allerhevigste pijnen na zich sleepte. Voor het leven van de patiënt werd zelfs gevreesd. De kwaal werd chronisch en het herstel liet lang op zich wachten. Eerst op zijn 18e levensjaar was hij betrekkelijk genezen, maar hij was tengevolge van de jarenlange afzondering tamelijk wereldvreemd geworden.

De jeugdijaren werden grotendeels in de huis- of de ziekenkamer doorgebracht, echter niet in ledigheid. Bilderdijk las veel. De grondslag voor zijn veelzijdige en soms encyclopedische kennis en bekwaamheden in tal van vakken werd gelegd.

Van der Zwaag schrijft hier een en ander over en geeft ons een indruk van de omstandigheden waarin Bilderdijk volwassen werd.

Hij kreeg in 1776 de gouden ereprijs van het Leids genootschap. Zijn naam als dichter werd gevestigd. In 1777 kreeg hij weer een ereprijs, nu wegens zijn inzending op de prijsvraag over de ware liefde tot het vaderland. In 1779 kreeg hij een gouden medaille voor zijn inzending op de prijsvraag over het verband tussen dichtkunst, respectievelijk welsprekendheid en de wijsbegeerte. Hij werkte een tijdje voor zijn vader, de belastinginspecteur, mocht later te Leiden studeren en was na twee jaar meester in de rechten.

In die tijd was zijn godsdienstige instelling gelijk aan die van zijn vader. Bilderdijk vestigde zich als advocaat in Den Haag. Al spoedig verwierf hij zich een grote naam en een drukke praktijk. Hij trok zich het lot van de stadhouder en zijn aanhangers, vanwege het hen aangedane onrecht, bijzonder aan. Hij kende geen mensenvrees. Hij dichtte zelf in 1784 in "Mijn Leus" met kapitale letters:

MET HART, MET MOND,
MET PEN EN RECHTER-
HAND
GETROUW AAN GOD,
ORANJE EN 'T VADER-
LAND.

Bilderdijk kreeg vertrouwelijke omgang met Willem V. Hij begeerde daadwerkelijke versterking van het erfstadhouderschap door verheffing van de prins tot de grafelijke waardigheid, zelf tot koning, al zou dit ook door een staatsgreep moeten geschieden.

Het was een veelbewogen tijd. Bilderdijk kreeg het bijzonder druk toen ook vele belaagde patriotten een beroep deden op zijn rechtskundige bijstand. Zijn eigen partijgenoten namen hem zijn gedragslijn ten behoeve van de politieke tegenstander kwalijk, maar Bilderdijk bleef niettemin toch de prinsgezinde partij getrouw.

Hij dichtte veel. Diverse bundels poëzie, zowel originele als in vertaling, kwamen in het licht.

Inmiddels was Bilderdijk in kennis gekomen met Catharina Rebecca Woesthoven. Hij werd door haar uiterlijk geboeid, verblind, weggesleept. Bij haar was berekening. Bilderdijk stond ook nog enige tijd in contact met een ander meisje, maar trouwde op 21 juni 1785 te Amsterdam met Catharina. Ze gingen samen wonen in "s-Gravenhage. Het werd geen gelukkig huwelijk. Er werden verschillende kinderen geboren, maar ook de dood kwam binnen de vensteren van hun woning. Bilderdijk was vaak prikkelbaar en melancholiek. Hij was geen financier.

Geen van beide echtgenoten wist met geld om te gaan.

Bilderdijk werd betrokken bij het conflict dat uitbrak in de Amsterdamse Lutherse gemeente. Deze gemeente was gekomen onder de invloed van uit Duitsland afkomstige neologische denkbeelden. Er kwam een scheuring. De groepen gingen procederen. Bilderdijk trad op als advocaat voor de groep Lammers, die vóór 1795 de sympathie en steun van het stadsbestuur had. De kerkelijke en staatkundige aangelegenheden waren nauw met elkaar verweven.

De tijd was zeer rumoerig. De stadhouderlijke familie zag zich genoodzaakt op 18 januari 1795 uit te wijken naar Engeland. Deze ontwikkeling bracht ook Bilderdijk in grote moeilijkheden. Hij moest als advocaat een nieuwe eed afleggen. Hij maakte bezwaar. Hij moest binnen de tijd van 24 uren Den Haag verlaten. De volgende dag, 25 maart 1795 sprak Bilderdijk uit dat hij met lijdelijke gehoorzaamheid aan het decreet zou voldoen. Hij nam voorlopig afscheid van zijn vrouw en hun beide kinderen, in de veronderstelling dat zijn uitwijzen slechts van korte duur zou zijn. Met een jonge theologische student vertrok hij met de trekschuit naar Leiden.

B.

Minister roept kerk te hulp

Eind februari was in de media te lezen dat de minister van justitie, mr. E. Hirsch Ballin, de kerken te hulp heeft geroepen in zijn strijd tegen de criminaliteit. Moeten predikanten en andere ambtsdragers nu de politie gaan helpen bij de opsporing? Of heeft de rechterlijke macht hulp nodig van de kerken? Opmerkelijk genoeg om hier nader aandacht aan te schenken. Het is toch niet niets, dat juist in deze tijd waarin steeds meer gehoord wordt dat Nederland een post-christelijke natie is, de minister van justitie de kerken te hulp roept. Wat heeft hij precies bedoeld en gezegd? Hoe dienen we dit te verstaan?

Hirsch Ballin

Wie is deze minister van justitie die de kerken oproept om te helpen in de strijd tegen de criminaliteit? Voordat hij toetrad tot het kabinet was hij hoogleraar. Als meelevend rooms-katholiek heeft hij zich in die periode duidelijk op ethisch terrein geprofileerd. Toen het

CDA hem voor het departement van justitie aantrok, waren m.n. de kleine christelijke partijen hoopvol gestemd. Helaas zijn die verwachtingen niet uitgekomen. Juist zijn beleid in de euthanasiekwestie, stelde klein christelijk teleur. Dit onderwerp laat ik nu rusten, alleen dit zou al een artikel op zich waard zijn. Wel wordt hiermee duidelijk, hoe wij het beleid van deze minister principieel moeten plaatsen.

Roethof

De CDA minister heeft op een symposium Burgerschap en levensbeschouwing te Amsterdam het aangedurfd om een oproep te doen om normen en waarden in onze samenleving meer aandacht te geven. In 1985 heeft reeds de commissie Roethof in het beleidsplan "Samenleving en criminaliteit" vastgesteld dat de sociale verbanden in relatie waren te brengen met de stijging van criminaliteit. Met sociale verbanden werd bedoeld de wijze waarop mensen in de samen-

leving met elkaar optrekken, in huwelijk, in gezin en in allerlei samenlevingsvormen. Ook de rol van opvoeders, ouders en onderwijsgeevenden, kwam in dit rapport aan de orde. In een interim-rapport geeft de commissie Roethof aan dat er een aantal maatschappelijke factoren zijn die mede debet zijn aan het bestaan van (veel) voorkomende criminaliteit. Geconstateerd werd dat door een minder duidelijke rol van opvoeders de jeugd meer en meer op het pad terecht kwam van de criminaliteit. Een van die factoren wordt genoemd "de remmende factor" dat is het wegvallen of het afwezig zijn van remmende factoren die het plegen van met name lichte criminaliteit vergemakkelijkt. Hierbij wordt gedacht aan de sociale controle door ouders, onderwijsgeevenden, medeburgers, burens, winkelpersoneel e.d. Van opvoeders, ouders, leerkrachten en jeugd- en jongerenwerkers wordt een andere mentaliteit gevraagd om de binding aan de samenleving te bevorderen. In allerlei situaties kan het functioneel toezicht worden veranderd, te denken valt aan winkelpersoneel, leerkrachten en conciërges, huismeesters. Aldus het advies van Roethof. Hij stootte toen niet door naar de diepere oorzaken, hij liet het slechts bij een constatering en een advisering. Overigens was dit voor een socialist in die tijd heel opmerkelijk.

De kerk

En is nu in 1992 het roer om? Stootte Hirsch Ballin wel door naar de diepere oorzaak van de misère van nu? Ik betwijfel het. Opmerkelijk is allereerst dat Hirsch Ballin consequent in dit verband de kerken in één adem noemt met "levensbeschouwelijke organisaties". Een levensbeschouwelijke organisatie kan putten uit meerdere achtergronden. Dit behoeft niet specifiek een christelijke te zijn. Ook een humanistische of oosters-religieuze achtergrond kan hierbij gerekend worden.

Ik acht het niet juist om deze twee verbanden in één adem te noemen. De kerk kan toch niet op één lijn worden gesteld met wat voor organisatie dan ook! De kerk heeft een heel specifieke plaats in de wereld. Zij heeft het Woord van God ontvangen om dit door te geven aan de wereld met gezag en autoriteit. Dat onderscheidt haar van "levensbeschouwelijke organisaties".

De Bijbel

Ten tweede ben ik in de oproep van de

minister geen verwijzing naar de Bijbel tegengekomen. Juist dit vind ik een gemiste kans. Of men nu wel of niet in de Bijbel gelooft, waarin voor iedereen in onze samenleving heilzame normen staan geschreven. Er is toch geen welkend mens in de politiek, die iets in kan brengen tegen b.v. de Tien Gebooden? Het tegengaan van b.v. een ander mens te doden, iemand bestelen, liegen en bedriegen, worden door christen en niet-christen als waardevolle normen geaccepteerd!

Humanisering

Wat bedoelde Hirsch Ballin nu en wat vroeg hij van de kerken? Gebleken is uit wetenschappelijk onderzoek dat er een duidelijke relatie is tussen de stijging van de criminaliteit van de laatste 20 jaar en de secularisatie, de ontkerkelijking. Hirsch Ballin noemt hier "ontzuiling". Een relatie legt hij tussen "moraal" en "ontzuiling". Waarden die jaren lang algemeen werden geaccepteerd zijn verdwenen. Jongeren moeten zelf er maar achter komen wat zij zelf goed of slecht vinden. Volwassenen en ook jongeren worden steeds meer aan hun lot overgelaten. De invloed van de humaniseringsbeweging heeft algemeen toegeslagen. De verregaande individualisering is hier een duidelijk gevolg van. Ieder mens is voor zichzelf verantwoordelijk en leeft ook voor zichzelf. De norm wat goed of niet goed is, wordt bepaald door wat het individu zelf ervaart. Hierdoor is op veel terreinen in onze maatschappij een ontwikkeling ontstaan die vergaande gevolgen heeft. Dit is zichtbaar geworden b.v. in de stadsontwikkeling, woningbouw, onderwijs, overheidsbeleid etc. Steeds meer mensen zijn op zichzelf gaan leven en wonen, en zijn alleen bezig met hun eigen belangen en hebben geen oog voor de ander en voor gebeurtenissen om hen heen.

Voorbeeld

Zo is het kennelijk heel normaal geworden dat het bedrijven van kleine en grote criminaliteit vaak onder de ogen van veel mensen plaats vindt en iedereen gewoon doorgaat met datgene waar hij of zij mee bezig is. Jongeren vernielen openbaar groen onder de ogen van omwonenden, niemand reageert erop of zegt er iets van. Een oude vrouw wordt in de Bijlmermeer midden op de dag beroofd van haar tasje en niemand kijkt op of om. Hele massa's weggebruikers storen zich niet meer aan rode verkeerslichten. Maxi-

mumsnelheden worden massaal overschreden. Zo kan ik nog wel even doorgaan. Wat te denken van de jongere generatie die opgroeit in deze samenleving? Zij krijgen deze voorbeelden voorgehouden door opvoeders en hun sociale omgeving. Dat zal tot gevolg hebben de stijging van de criminaliteit.

Geen kanselboodschap

Deze ontwikkelingen nu wil Hirsch Ballin ombuigen, veranderen, in een ander sociaal gedrag. Normen en waarden dienen geformuleerd te worden en voor een ieder gemeengoed te worden. Op zich moeten we hier veel waardering voor hebben. Bewust snijdt deze minister dit regelmatig aan. De kerken roept hij daarbij te hulp om de burger een begrip over recht en onrecht bij te brengen. Er hoeft geen kanselboodschap daarvoor te worden gebruikt, maar wel vraagt hij de kerken eraan te werken voor de doorwerking van het geloof in het alledaagse leven. Ik kom later in dit artikel hier nog op terug.

Haalbaarheid

De vraag is of hij, ondanks alle goede bedoelingen, kans van slagen heeft in zijn pogingen normen en waarden weer als "normaal" te laten functioneren in ons land. Vanaf de jaren zestig heeft de humaniseringsgedachte zich diep geworteld in onze samenleving. De leidslieden, b.v. rechters en officieren van justitie zijn allen gevormd op de universiteiten die voorop gingen in de afbraak van waarden en normen. Juist deze lieden maken op dit moment "de dienst uit" in ons land. Jurist als Hirsch Ballin is, erkent hij de waarde en het belang van de ontwikkelde jurisprudentie (ontwikkeling in de rechtspraak). Hier stemt hij zijn beleid op af. Juist daar zit naar mijn mening het probleem. In zijn algemeenheid zal de rechterlijke macht en het Openbaar Ministerie hem niet spontaan volgen. Wil zijn oproep effect hebben dan zal hij met daden van wetgeving het voortouw moeten nemen. Dat zal betekenen dat hij wellicht tegen de gangbare ontwikkelingen in zal moeten gaan, dat zij dan zo. Ik ben trouwens wel benieuwd wat zijn partij, het CDA, hierover voor een reactie zal hebben. Steunen zij hun minister, of wachten zij eerst af wat er voor een reacties loskomen?

Geloof

Hierboven heb ik geschreven, dat de minister de kerken vraagt om mee te

werken aan het doorwerken van het geloof in het leven van alledag. Levensheiliging zouden we dit ook kunnen noemen. Wie van ons zou achter zo'n oproep niet een groot uitroepeten willen plaatsen? Toch is de vraag geoorloofd, wat in de ogen van de minister het "geloof" is? Bedoelt hij daarmee wat onze Heidelbergse Catechismus een waar geloof noemt in Zondag 7, vraag en antwoord 21? Als dat zo is kan het niet anders of wij zullen binnenkort meer uit de mond van deze minister horen. Normen en waarden zijn dan belangrijk, maar de grootste nood van onze samenleving zal dan worden benoemd, dat we de God van de Bijbel hebben verlaten.

Toekomst

Samenvattend kan gesteld worden dat deze oproep van Hirsch Ballin positief is te waarderen. Normen en waarden zullen erkend moeten worden. Alleen zal zijn oproep een vervolg moeten krijgen. Duidelijk zal aangegeven moeten worden welke normen en waarden heilzaam zijn voor de samenleving. Gewezen dient te worden op datgene wat door de HEERE op de berg Horeb aan Mozes is toevertrouwd. Het dient niet te blijven bij een oproep aan de kerken om mee te werken aan de doorwerking van het geloof in het leven van alledag.

Dienen de kerken, onze kerken, aan deze oproep gehoor te geven? Jazeker, juist de kerk kan als geen ander de heilzame geboden Gods, als de enig juiste normen en waarden, uitdragen en aanprijzen. Zondag aan zondag dient dit te geschieden vanaf de kansel door de verkondiging van het Woord. Het behoort niet in de eerste plaats een oproep te zijn om normen en waarden te handhaven, maar allereerst de oproep en het bevel van bekering en geloof. Dan alleen zal dit door gaan werken in het leven van alledag. Ons land kan alleen toekomst hebben als wij een overheid hebben zoals onze vaders verwoord hebben in artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

De kerk en de kerkleden hebben vanuit dit artikel ook een opdracht, namelijk: "Voor hen biddende in hun gebeden, opdat hen de Heere stieren (besturen) wil in al hun wegen, en "dat wij een gerust en stil leven leiden in alle Godzaligheid en eerbaarheid".

J.W. Overeem.

De troost der verkiezing

1.

In allerlei variaties kwamen twee zaken altijd weer aan de orde, namelijk de gerechtigheid Gods en de openbaring van Christus. Beide behoorde men te kennen. De kennis der ellende en de kennis der verlossing stonden steeds opnieuw centraal in zijn prediking, waarbij hij zeker het stuk der dankbaarheid niet uit het oog verloor. Hij was een Christus-prediker bij uitstek die de gerechtigheid Gods hoog in het vaandel had. Zijn diepste begeerte was dat mensen mochten worden gefundeerd op de rotssteen Christus.

(...) De Heere heeft van deze grote man die o zo klein van zichzelf dacht, gebruik willen maken. Hij was een man die door de Heere Zelf geleerd was. Om die reden was hij geliefd bij het volk dat niet alleen gereformeerd heet, maar ook van harte gereformeerd wil zijn.

Deze typering geldt wijlen ds. Leendert Vroegindewey en zijn prediking. Ze is op deze wijze verwoord op één van de eerste bladzijden van de in 1989 verschenen prekenbundel "Zie het Lam Gods". Dat was twintig jaar na zijn overlijden. Inmiddels zijn vele duizenden exemplaren van die bundel verkocht. Ds. Vroegindewey sprak in zijn eenvoudige preken velen aan. En dat doet hij kennelijk nog nadat hij gestorven is.

Het is nadien bij dat ene prekenboek niet gebleven. Gelet op de toenemende vraag naar zijn geschriften kwam vorig jaar een andere bundel uit. In drie delen nog wel. Die bevat de van zijn hand verschenen artikelen waarin hij ooit de Dordtse Leerregels besprak. Hij behandelde de inhoud van dit belijdenisgeschrift gedurende vele jaren in De Waarheidsvriend, het weekblad van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde kerk. Wat tot dusver dus in de afleveringen van dat blad verscholen was, voor slechts weinigen bereikbaar, is nu heel wat toegankelijker geworden.

De boeken zijn fraai van uitvoering; belangrijker is evenwel dat ze inhoudelijk veel te bieden hebben. Om deze reden willen we er in een aantal artikelen eens bij stil staan de komende weken. De Leerregels van Dordt behoren immers ook tot onze Confessie. Terecht is wel eens gezegd: wat de belijdenisgeschriften betreft de meest rijpe vrucht van de kerk der Reformatie in de Lage landen. En de rijke inhoud

heeft dunkt me heden niet minder actualiteit dan eertijds. Misschien komen we ook dat nog op het spoor.

Zijn weg...

Zoals al aangeduid - dominee L. Vroegindewey overleed in 1969. Op 18 augustus van dat jaar om precies te zijn. Hij was een Flakkeeënaar van geboorte (1901). Nog is de naam Vroegindewey met name in Middelharnis een veel voorkomende. Op Flakkee was hij ook tijdens zijn ambtelijk leven geen onbekende. Hij preekte er meermalen. Een jongen uit Middelharnis was hij oorspronkelijk en is hij ten diepste gebleven. Zijn spraak maakte hem tot het laatst toe openbaar. Zoon van de in "Menheerse" heel bekende wethouder Jan Vroegindewey die in den lande ook wel eens een "stichtelijk woord" sprak. Weliswaar onbevoegd, maar bij velen geliefd. Samen met broer Leen werden nog drie anderen predikant: Aren, Willem en Wouter. Wie het gedenkboek "Delen of helen" (Kampen, 1978) bezit, moet het eens opslaan bij pagina 117. Daar staan ze geportretteerd: de vader met zijn vier zonen. Door-en-door Hervormd. Gedachtig aan de trouw van Gods verbond trouw gebleven aan wat gaarne "de vaderlandse kerk" werd genoemd. Maar tevens onvervalst gereformeerd, staande op de belijdenis der vaders. Van Leendert is bekend dat hij niet kerkistisch was. Het geheel van de Gereformeerde Gezindte ging hem ter harte. Wanneer hij bij anderen geestelijk leven ontwaarde - ook buiten de eigen kerk - dan was hij dankbaar daarvoor.

Bekend is dat elk van de vier broers een bijnaam had: de geleerde, de begeerde, de bekeerde en de verkeerde. Laten we het erop houden - om ze te onderscheiden. Wie wat was, weet ik niet. Zou Leen de geleerde geweest zijn? Dan was dat omdat hij "drs." was. Tot voor kort wisten overigens weinigen dat hij een proefschrift over Calvijn nagenoeg had klaar liggen. Toch heeft hij nooit willen promoveren, hoewel hij dat had gekund. Hij wilde liever gewoon ds. Vroegindewey blijven. Eenvoud kenmerkte hem. Met name op de kansel. Niet dat hij een babbeltaal hanteerde. Maar wel bracht hij de grote zaken, nodig te kennen om getroost te leven en zalig te sterven, zodanig dat

hij ieder aansprak en ook ieder hem begreep. Zowel geletterden als ongeletterden. Zijn hoorders verstonden dat hij sprak over dingen die door zijn eigen hart waren gegaan. En er sprong wel eens een vonk over...

Leendert begon zijn bediening in Wilnis. Daarna diende hij de hervormde gemeenten van Waddinxveen, Papendrecht, Gameren en Delft. Het is bijna 22 jaar geleden dat hij overleed. Toch wordt nog altijd over hem gesproken en geschreven.

... en zijn kerk

Hij verkondigde het Woord op de hem kenmerkende wijze: eenvoudig en onopgesmukt, waarschuwend en vertroostend. Soms sprak hij wel vier keer per zondag. Hij achtte het immers zijn roeping "te werken zolang het dag is". Daartoe had de HEERE hem in het ambt gesteld. Het was de lust van zijn hart om mensen te bewegen de HEERE te zoeken. Dominee Vroegindewey was een prediker die de genade Gods in Christus radicaal verkondigde, namelijk door enerzijds de mens - vroom en nïer-vroom - tot de grond af te breken en anderzijds de algenoegzaamheid van Christus voor de ellendigste zondaar ruim en onvoorwaardelijk voor te stellen.

Hij verrichtte jarenlang veel publicistisch werk zowel in De Waarheidsvriend als het Gereformeerde Weekblad (uitgave Bout te Huizen). In de vijftiger en zestiger jaren - om precies te zijn: van 1954 tot 1969 - schreef hij de al aangeduide serie artikelen in De Waarheidsvriend over de Dordtse Leerregels. Het was een reeks bijdragen die door de jaren heen door velen is gewaardeerd. Waarschijnlijk niet het minst vanwege de bevindelijke toonzetting. Evenwel niet in mindering komend op de rechte bijbels-confessionele lijnen die hij trok.

Zelf herinner ik me de gedurige verschijning van deze artikelen nog goed. En heel wat keren hoorde ik het: "Wat een prachtige verklaring van de Dordtse Leerregels toch! Het ware te wensen dat deze artikelen nog eens in boekvorm verschijnen..." Zo hebben er kennelijk meer gedacht. Immers, naar ik begreep is de eerste druk vrijwel uitverkocht. Een enkel gegeven nog over de boeken: het totaal aantal pagina's bedraagt op de kop af achthonderd. De aanschafprijs is, afgezien nog van de degelijke inhoud, zeker niet hoog: f 105,-!

De samengebrachte artikelen worden gepresenteerd als een "pastorale

behandeling" van de Leerregels - onder de titel "De troost der verkiezing".

U begrijpt het al: deze titel en onder-titeling zijn terecht gekozen. Wijlen ds. Vroegindewey gaf geen dorre en levenloze uiteenzetting, maar hij trof de toon van het hart. Het hart van het

Woord Gods, het hart van de gereformeerde belijdenis en het hart van Jeruzalem. En zou dat geen pastorale en troostrijke boodschap zijn?

(wordt vervolgd)

Middelharnis, J.M.J. Kieviet.

Uit:

Overdenkingen van Jodocus van Lodenstein

<300> 7 feberewari

bedencking = overweging;
ligt = gemakkeijk
wytiopig = uitvoerig
i Cor. 2:2
vloeyen = voortvloeyen;
immers = in ieder geval

beweginge = ontroering
bequaem = gepast
gehenenis = toelating
wederhouden =
tegenhouden
affect = aandoening

baerblyckelyck = duidelyk
blykend
flouw = zwak; yverloos =
zonder vuur
huysgesinde = huysgezin; by
jongs = van jongs af
ja = immers
indrucksel = indruk
Spr. 22:6; ordinaar =
gewoon
behoorlyck = gepast

set = stoot

drucksel = indruk

roere = beroering

Alsoo op gisteren van het lyden Jesu Christi* in de gemeeynte begonde gepredickt te werden, soo gaf my datselve bysondere bedenckingen; synde dog een saecke in welcke wy ligt ons gansche leven ende desselven meditatie soude konnen besteden; synde soo wytiopig dat de apostel Paulus onder den Corintheren niet voornam yets anders te weten, 1 Cor. 2, gesien alle leerlingen of daeruyt vloeyen of daerop sien, immers daertoe enigszins gebragt kunnen werden.

Vooreerst dagt my seer wonderlyck te syn dat onder de christenen, welcke in dat lyden voorgeven al haer heyl te stellen, soo wynig beweginge is over hetselve als het op allerleye, selfs de cragtigste wyse, en welcke sy selve bekennen moeten de natuerlyckste en bequaemste wyse te syn, wert voorgesteld.

Hoewel ick niet en twyffele of daer speelt door Godts geheenis een cragtige wederhoudinge en werkinge des vyants onder, meest daerop uytzynde dat dese affecten weggenomen en alsoo 't lyden Christi onvrugtbare gemaect mogte werden, soo en can ick evenwel niet nalaten te ondersoucken waer dat mag vandaencomen; ende [ick] en kan geen baerblyckelycker rede (dunckt my) daarvan vinden als de flouwe en yverlose voorstellinge desselvs. 't Welck gelyck als uyt gewoonte geschiet en aldermeest dat in de huysgesinden den kinderen by jongs dese saecke al met wynig baerblyckelycke betoningen van bewegingen voorgesteld werden. Welcke jonge kinderen ja altyt behouden de indruckselen die een saeck in haer herten maect, volgens Prover[b]. 22. Daer kom[t] dan by de ordinare t'samenspraeck, onderwysingen, predikatie, etc. sonder behoorycke betoninge van sulcke bewegingen gedaen.

Och, dat hier doch op lettende alle welcken de Here over de opvoedinge van kinderen gestelt heeft. De onagtsaemheyt in desen vrese ick dat de gehele christenwerelt sulcken bosen set van ongevoeligheyt gegeven heeft.

Dat oock de Here my gawe sulcks myselven op te wecken in desen, dat ick met sodanige betoningen van beweginge mogte spreekken, dat myne woorden druckselen gaven in de herten, sulcken sake waerdig. Hiertoe wil [ick] myn eygen herte soucken te bewercken met veelvuldige meditatie daerover, myselven dickwils beschuldigen over myne ongevoeligheyt en opwecken tot hetselve. Wetende dat sullen myne uytdruckingen natuerlyck ende kragtig syn, soo moeten sy van binnenuyt het aengedane herte hervooft comen, anders is 't maer waterverve. En sodanige moeten sy syn en daeruyt voortkomen, sullen [sy] enige roere of beweginge of beweeglycke indruckselen in de herten der toehoorders maken.

In een noot wordt er op bladzijde 40 van het boek op gewezen, dat men de overdenkingen van 7 februari tot en met 2 april aantreft in: J. van Golverdingen, *Meditation over het Lyden Jesu Christi*, 's-Gravenhage, 1869, zij

het in aangepast Nederlands. Zie ook de boekbespreking in het nummer van 20 februari j.l. Bedoeld werd dat alleen de overdenking van 7 februari zou worden overgenomen.

B.

Voor de jeugd

Gekakel in het kerkelijke kippenhok

2.

Beste vrienden, jong en oud

In ons laatste artikel zijn we dus in gedachten aangekomen op de Generale Synode te Haarlem-Santpoort. Er waren 48 afgevaardigden aanwezig. Uit elke particuliere synode zes predikanten en zes ouderlingen. Ik zal, om in de stijl van het verhaal te blijven, de predikanten maar "hanen" noemen en de ouderlingen "hennen". U, jullie moeten dat niet als een discriminatie lezen, want het behaagt God om door middel van "hanen" mensen wakker te roepen. Denk maar aan de geschiedenis van Petrus. "En terstond kraaide de haan, en Petrus werd indachtig...." Verder zijn het tenslotte allemaal kippen.

Hanen klimmen in de "scharrelkippenwereld" nog al eens op een hek en kraaien dan dat het een lust is. Met andere woorden: op de Generale Synode hebben de predikanten meestal het woord. De hennen - ouderlingen laten op z'n tijd ook hun stem horen: Tók, tók - Tòk, tòk. (Let op de accenten. Bij de een staat het in voorwaartse richting, bij de ander in de omgekeerde richting. Het een zou je progressief kunnen noemen en het ander conservatief).

Aan de vergaderingen van de Generale Synode gaat een bidstond vooraf. Dat is natuurlijk altijd een goede zaak. Ds. I. de Bruyne ging daarin voor als de praeses van de vorige synode. Door omstandigheden ben ik daar niet bij geweest, daar ik op de tweede dag pas ter vergadering verscheen, aldus de acta. Ik weet dat het woord "acta" voor verschillende lezers een vreemd woord is. Doch er worden de notulen mee bedoeld, dat zijn de verslagen die van elke vergadering worden gemaakt. Nu vermelden de acta lang niet alles wat er gezegd - gekakeld - is. Dat is maar gelukkig ook, enerzijds. Daar er heel veel dingen zijn, die beter vergeten kunnen worden dan onthouden.

Na de bidstond werd de vergadering geopend. Dat doet de voorzitter van de roepende gemeente. Dat was in dit geval Ds. J.J. Rebel, destijds predikant van de gemeente Haarlem-Noord.

Na de opening wordt het moderamen gekozen, dat zijn degenen die aan de vergadering leiding moeten geven. De

voorzitter die gekozen werd was Ds. J.H. Velema, een man op dit terrein zeer kundig en terzake. De prae-adviseurs waren ook aanwezig. Dat zijn dan de professoren, zoals we jullie al hebben verteld. Het is misschien wel aardig dat hun namen genoemd worden. Het waren de hoogleraren Dr. J. v. Genderen, J. Hovius, W. Kremer, Dr. B.J. Oosterhoff en J.J. v.d. Schuit. De laatste had al de leeftijd van 80 jaren bereikt, doch kon nog heel goed meedoen. Van prof. L.H. v.d. Meiden was bericht ontvangen dat hij de vergaderingen maar gedeeltelijk zou kunnen bijwonen. (De namen heb ik maar overgenomen zoals ze in de acta zijn vermeld.)

Nu is het niet de bedoeling dat ik alles ga verhalen wat op de Generale Synode ter sprake is gekomen. Een ieder kan dat desgewenst in de acta lezen. Het gaat mij over dingen die voor het kerkelijke leven van wezenlijk belang zijn, in mijn ogen, namelijk wat de toekomst van de kerk betreft. Een ander zal mogelijk over verschillende dingen wel anders denken dan dat ik dat doe, doch daar een ieder zijn gedachten toch nog weergeven mag, neem ik de vrijmoedigheid, dat ook op mijn manier te doen.

Op de moderamentafel lag heel wat "kippenvoer". Het was gemengd voer. Dat werd de "scharrelkippen" in mijn jeugd jaren voorgezet, en mogelijk gebeurt dat ook nu nog wel. Hoewel de kippencultuur in de loop der jaren grote veranderingen heeft ondergaan. Ik kan dat allemaal niet bijhouden. Doch dat zal wel een gevolg van mijn leeftijd zijn. Jullie nemen dat van mij wel voor lief.

Enkele dingen die bijzonder onze aandacht verdienen waren de nieuwe vertaling, de liturgische geschriften en de nieuwe psalmberijming. De laatste twee zaken zijn op de Generale Synode van 1962 niet afgehandeld. Die zouden later wel aan de orde komen. Niet alles in eens!

De nieuwe vertaling kreeg des te meer aandacht. Vanuit de Particuliere Synode van het Noorden o.a. was een instructie binnengekomen met het verzoek om naast de Statenvertaling ook vrijheid te verlenen om de Nieuwe vertaling in de eredienst te gaan gebruiken. Hier en daar was men daar

al stilletjes mee bezig, doch officieel was dit nog geen gangbare zaak.

De zaak werd ter voorbereiding op de bespreking, toevertrouwd aan een commissie die het een en ander moest onderzoeken. De commissie bestond uit de volgende afgevaardigden: Ds. I. de Bruyne; Ds. P. op den Velde; Ds. M.C. Tanis en de oud.: R. Bijsterveld; B. den Hartog; W.J. Graves. Prof. Dr. B.J. Oosterhoff was adviseur.

Zulk een commissie brengt rapport uit op de brede vergadering, met daaraan verbonden de nodige voorstellen. Als het enigszins kan, komt men met een eensluidend rapport. Als dat niet mogelijk is, dan zijn er twee rapporten. Dat kunnen gelijkwaardige rapporten zijn 3-3; het kunnen ook ongelijkwaardige rapporten zijn. We spreken dan van een meerderheids- en een minderheidsrapport. Daar kregen wij in dit geval mee te doen. Men was het dus in de commissie al met elkaar niet eens.

Beide rapporten kwamen in bespreking. En toen is het "gekakel" begonnen.

De één achtte de tijd gekomen om nu de nieuwe vertaling maar vrij te geven, voor gebruik in de eredienst. Het argument was dat de nieuwe vertaling duidelijker was dan de oude, en niet in strijd met Schrift en Belijdenis.

De andere partij betoogde dat de oude vertaling beter was dan de nieuwe. Waarom men adviseerde niet tot gebruik van de nieuwe over te gaan, te meer daar men vreesde dat de achterban in de kerken het niet zou nemen. En we moesten toch vooral de eenheid van ons kerkelijk leven in de gaten houden. Want het zijn dingen die onder ons "zeer gevoelig" liggen. Lang en breed is er over vóór en tégen gedebatteerd. Men kon het niet eens worden. Wederkerig werden steeds weer argumenten aangevoerd, teksten die niet goed vertaald waren en teksten die beter vertaald waren enz.

Verschillende zittingen zijn er aan gewijd. Tussen het vergaderen door werd er ook veel "gekakeld", wat echter niet in de notulen staat vermeld, omdat dit buiten de officiële vergadering omgaat. Doch het beïnvloedt de gedachten wel.

Tenslotte moest er een besluit worden genomen. Verschillende voorstellen werden gedaan. Zo wel van de een als van de andere kant. Verschillende wijzigingen werden voorgesteld. Men was het met elkaar wel niet eens, doch men wilde elkaar ook niet loslaten. Jullie zullen inmiddels wel begrepen hebben,

dat de zaken niet zo eenvoudig liggen. Nadat verschillende voorstellen de revue waren gepasseerd, werd tot stemming overgegaan. De stemming ging over 9 punten, die te lezen zijn op bladzijde 60 van de acta.

Twee punten acht ik van groot belang, waarom ik die door wil geven. Het zijn de punten 2 en 3. "Dat niet gebleken is dat de tekst van de nieuwe vertaling in strijd is met de Heilige Schrift als Woord van God zoals de kerken het belijden in art. 2-7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, en derhalve het gebruik van de nieuwe vertaling naast de Statenvertaling in de eredienst niet is af te keuren;

3: Dat zij echter gezien de huidige situatie het gebruik van de Statenvertaling in de eredienst raadzaam acht."

Bij de stemming bleek dat er 33 vóór waren en 15 tegen. Tók, tók, tók, tók - tók, tók. Let op de accenten! Vier voor, twee tegen. Een verhouding van 2 staat tot 1.

De voorstemmers waren blij. Zij konden nu tenminste vrij hun gang gaan. De tegenstemmers waren niet blij, want zij vreesden voor de toekomst. Hoe moest men het tegen de achterban verantwoorden, daar een groot gedeelte helemaal niet op de

nieuwe vertaling zat te wachten. Integendeel!

De voorzitter, die het kerkelijke leven kende, zocht een bemiddelend woord te spreken. De voorstemmers moesten niet de gedachte hebben van: "Wij hebben het gewonnen". De tegenstemmers moesten niet de gedachte hebben van: "Wij hebben het verloren". Want: "Gij zijt allen broeders". En dan gaat het niet over winnen of verliezen. "De sterken moeten de zwakken dragen."

Die laatste regel viel niet bij ieder in goede aarde. Want wie waren de sterken en wie waren de zwakken? Maar de gedachten van velen waren de "sterken" de meerderheid en de "zwakken" de minderheid. Wordt zwak en sterk bepaald door het getal, of door het gehalte? Daar werd onderling nogal wat over nagekakeld. Want de Bijbel leert dat de minderheid wel eens de sterksten konden zijn. Denk aan Simson en Gideon enz.

"Kakelend" gingen we op dit punt uiteen. Echt uiteen! Helaas.

"Tók, tók, tók, tók" zei de één. "Tók, tók" zei de ander. "Tók, tók, tók te gaak!" zei een derde. En hij ging - na verloop van tijd - heen. Jammer!

De volgende keer verder. Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Het boekje telt 83 bladzijden en kost als paperback f 18,50.

B.

Uitgeverij: De Vuurbaak bv, postbus 257, 3770 AG Barneveld, tel. 03420-10700

serie *Chris en Jorieke*, delen 1 en 2, door Bert Wiersema

1. **Dagboek van een overval.** Het gaat over ervaringen van vacatiegangers. Chris en Jorieke nemen een voornamen plaats in. Tegen het einde van de 2e wereldoorlog weet een verzetsgroep een trein tot stilstand te brengen, waarin Duitsers gestolen schilderijen vervoeren. De kisten met schilderijen blijken ook staven goud te bevatten. De leider van de verzetsgroep levert later de schilderijen in, maar het goud verbergt hij. Dat blijkt later. Het goud wordt gezocht en tenslotte gevonden. Hoe dat gaat wordt in dit boek spannend beschreven.

2. **Smokkel op het IJsselmeer.** We komen Chris en Jorieke weer tegen. Een groep misdadigers, onder leiding van een Italiaan, maakt zich meester van een vissersboot. Van een marine-officier wordt een kind in een auto meegevoerd. Van de officier wordt geëist twee raketten te stellen. Deze doet alsof hij medewerkt, weet de raketten in zijn bezit te krijgen, maar laat een briefje achter. In de groep misdadigers zit een politieman, die op deze wijze probeert bewijsmateriaal tegen de misdadigers te verkrijgen. Deze neemt in de ontknoping van het zeer gecompliceerde geval een belangrijke plaats in. Alles wordt spannend beschreven. Tenslotte loopt alles nog goed af.

De schrijver en de uitgever hebben hiermee een poging gedaan om goede boeken voor de jeugd op de markt te brengen. Ze brengen ons bij de misdaad en laten zien hoe erg die is. Alles wordt ons echter voorgehouden in de sfeer van de ontspanning. Is dat wel juist? En waar blijft de bezinning?

De boeken tellen resp. 112 en 118 bladzijden en kosten gebonden f 14,90 per deel.

B.

Ervaring rijker, door ir. J. van der Graaf e.a.

Uitgeverij: J.J. Groen & Zoon, postbus 11031, 2301 EA Leiden, tel. 071-311661 b.g.g. 071-318883.

In gesprek met jongeren over geestelijke vragen. Zo lezen we op het titelblad. In een *Ten geleide* zeggen de schrijvers o.a.: "In dit boek proberen

Boekbesprekingen

Als je alleen staat, door ds. J. van Amstel

Uitgeverij: J.J. Groen en Zoon, postbus 11031, 2301 EA Leiden, tel. 071-311661 b.g.g. 071-318883

Dit boekje is verschenen in de serie *Praktisch & Pastoraal*. Het gaat over mannen en vrouwen die ongehuwd door het leven gaan. Bijzonder is - aldus de uitgeverij - dat de auteur daarbij uitgaat van het standpunt dat een ongehuwd leven wel anders maar niet minder is dan een gehuwd leven. De schrijver heeft de stof verdeeld in de volgende hoofdstukken: 1. Over wie het gaat, 2. Aanvaarden, 3. Voordelen, 4. Nadelen, 5. Vrienden, 6. Ordenen, 7. Taken, 8. Moeiten, 9. Uitzicht.

In een *Ter inleiding* zegt ds. Van Amstel, dat hij diverse alleenstaanden geraadpleegd heeft om van hen nog scherper te vernemen waar de knelpunten in hun leven liggen, welke mogelijkheden zij zien en op welke problemen zij stuiten.

In feite behandelt de schrijver slechts één facet van het alleen zijn. Door de afval van God zijn wij allen alleen-

staanden geworden, zonder God in de wereld en aan allerlei ellende, ja aan de verdoemenis zelf onderworpen. Wij allen komen met de gevolgen van de zonde in aanraking, maar het gaat erom of we de oorzaak gaan zien. We moeten in de gemeenschap met God hersteld worden door Christus, Die van allen verlaten werd en tenslotte uitriep: Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? Hij alleen weet wat het is alleen te zijn. Hij is de oorzaak van de zaliging van zondaren geworden en herstelt in de gemeenschap met God. Hij getuigde voor Zijn dood: En nochtans ben Ik niet alleen, want de Vader is met Mij. Zo kunnen mensen door de Heilige Geest leren nazeggen: alleen en toch niet alleen, want de Heere is met mij. We hadden graag gezien dat de schrijver dat belicht had en dat als uitgangspunt genomen had. De mensen willen wel van de gevolgen van de zonde af en daar hoort ook het alleen zijn onder. Maar het gaat erom dat de gemeenschap met God hersteld wordt. We moeten allen alles in het rechte licht leren zien.

wij in gesprek te gaan met jongeren naar aanleiding van hun vragen over het geestelijk leven en de daarmee overeenstemmende weg door het leven van elke dag. De vragen ontving de redactie enige tijd geleden op haar oproep. Wij hebben de vragen gegroepeerd rond bepaalde thema's en ieder heeft een aantal van deze thema's behandeld. Bij de beantwoording zijn niet alle vragen letterlijk weergegeven. Aan het begin van ieder hoofdstuk vindt men een enkele vraag die model staat voor de andere vragen over het thema. In de behandeling komen wel alle vragen aan de orde." We vinden in dit boek van 125 bladzijden veel goeds. De jeugd zit met veel vragen en wacht op antwoord. Aan de

orde komen o.a.: angst, het gezag van de Bijbel, de wedergeboorte, de waarde van de traditie, de vruchten en de gaven van de Heilige Geest en de beleving van sexualiteit.

Al hebben we waardering voor wat de schrijvers hier in het algemeen bieden, we hebben toch ook wel enige bedenking. Er leven vragen bij jeugdigen, ook bij oudere, maar dat komt niet, althans lang niet altijd, voort uit rechte geestelijke nood. We vrezen dat bij de beantwoording daarmee niet voldoende rekening is gehouden.

Het boekje is geschreven door ir. J. van der Graaf, drs. I.A. Kols en ds. L.W. van der Meij. Het kost als paperback f 19,50.

B.

OPROEP ZENDINGS-DEPUTAATSCHAP

Deputaten Buitenlandse Zending van de Chr. Geref. Kerken zullen aan de Generale Synode een voorstel moeten doen ter vulling van de komende vacature van

TWEDE

SECRETARIS/NOTULIST

Zij willen hiervoor graag in contact komen met zusters of broeders uit de kerken met belangstelling en liefde voor het zendingswerk en bekwaamheid in het medebepalen van het deputatenbeleid en het hanteren van de Nederlandse en de Engelse taal. De taak omvat het deelnemen aan en notuleren van plm. 27 vergaderingen per jaar en het vervangen van de eerste secretaris bij diens afwezigheid. Tijdsbeslag 1½ à 2 dagen per week.

Aan de functie is geen bezoldiging verbonden, wel onkostenvergoeding.

Deputaten vragen bij voorbaat of men er geen bezwaar tegen heeft als bij nadere kennismaking naar referenties geïnformeerd wordt.

Tel. inlichtingen: 035-859555 (Zendingshuis) of 033-942640 (tweede secretaris). Schriftelijke aanmelding gaarne voor 1 april 1992 bij ds. J.H. Carlier, Simon Stevinweg 144, 1222 SV Hilversum.

Voor AL uw:

boeken - bijbels - CD's
kantoorartikelen

Uw adres:

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL

Dorpsstraat 164, 03497-4355

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning... U vindt het allemaal op "De Verrassing". Bel ons nu en reserveer een bungalow of caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.

Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

**Bemiddeling
Kraam- en
Gezinszorg
Meijer (B.K.G.M.)**

Reeds velen vóór u maakten in de achterliggende 14 jaar gebruik van de verantwoorde hulp die geboden werd bij gezinsuitbreiding of bij ziekte van de moeder.

Zoekt u ook kraam- of gezins-
hulp uit eigen kring en u bezit
geen TV, bel dan gerust.

Mevr. J. Meijer - de Jong

Nieuw telefoonnummer:
02943 - 1145

**Help!
Er is
nood!**

**Heel dichtbij.....
in onze grote
steden; duizenden
thuislozen lijden
gebrek!**

Stichting **Ontmoeting** probeert daar wat aan te doen. Stichting **Ontmoeting** is een reformatorische instelling, die thuislozen opvangt en begeleidt overeenkomstig Gods Woord. Ook thuislozen zijn immers onze naasten! Wilt u ons helpen? Geef u dan op als donateur à f 15,- per jaar of vraag nadere informatie aan Stichting **Ontmoeting** s-Gravendijkwal 95, 3021 EH Rotterdam, tel. 010-4257677. Ook giften zijn hartelijk welkom op giro 2600356 of bank 55.82.34.550 t.n.v. Stichting **Ontmoeting** te Rhenen.

Secretariaat:
J. W. Hendriksen,
Broekstraat 24,
7021 JX Zelhem,
tel. 08340-24479.
**Administratie en
dienstencentrum:**
s-Gravendijkwal 95,
3021 EH Rotterdam,
tel. 010-4257677.
Bestuur:
ds. L. W. v.d. Meij
(voorz.),
A. D. Aarnoudse,
ds. P. Beekhuis,
J. W. Hendriksen,
K. de Konver,
ds. C. J. Meerse,
W. van Oostende,
ds. A. J. Schalkoort,
A. K. v.d. Staaij,
mr. A. van Stuyvenberg,
ds. W. van Vlastuin.

Om het zuivere Woord

Dat is het thema van de folder, die momenteel op grote schaal wordt verspreid om nieuwe donateurs voor het werk van de GBS te werven. Al voor het bedrag van f 5,- per jaar kan men het werk van de GBS steunen. De doelstelling van de GBS? Het verspreiden van betrouwbare Bijbels over de gehele wereld. In ons land zorgt de GBS voor het leveren van betaalbare Bijbels in de vertrouwde Statenvertaling. U heeft de folder nog niet ontvangen? Of heeft u zich nog niet opgegeven als donateur? Schrijf dan even een briefje - zonder postzegel - naar onderstaand adres of stuur onderstaande bon (volledig ingevuld) op.

BON (aankruisen wat u wenst)
O Graag ontvang ik alsnog de folder
O Ja, ik geef mij (alsnog) op als donateur van de GBS.
Hr./mevr./meij.
Straat:
Postcode: Woonpl.:
Datum: Handtekening:

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNUMMER 2809, 4140 WB LEERDAM
NIJVERHEIDSTRAAT 21, 4143 HN LEERDAM. Tel. 03451/10155 b.g.g. 14744

Noteer mij s.v.p. als donateur

Naam:

Adres:

In open enveloppe zonder postzegel zenden aan: Stichting Ontmoeting, Antwoordnummer 20608, 3020 WB Rotterdam.